

**Пропозиції ВАКС до  
проекту Закону України  
«Про споживче кредитування»**

*(реєстраційний № 9593,*

*внесений н.д. Полунєєвим Ю.В. реєстр. № 266)*

1. Поданий для аналізу законопроект фактично врегульовує питання договірних взаємовідносин між кредитором та споживачем. Видається, що вирішення питання в окремому законі не є доцільним, оскільки більшість положень законопроекту вже містяться в чинному законодавстві, зокрема, у параграфі 2 глави 71 ЦК України, Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (у тому числі у статті 6), та Законі України «Про захист прав споживачів» (зокрема, у статті 11).

2. В законопроекті не врегульовано купівлю товарів в розстрочку або з відстрочкою платежів, купівля в групах.

3. Прийняття закону може призвести до скорочення споживчих кредитів, оскільки:

1) звернення стягнення на майно споживача за його зобов'язаннями за договором про споживчий кредит дозволяється виключно на підставі рішення суду. Кредитор суттєво обмежується в своєму праві на захист порушеного права (адже цивільне законодавство передбачає ряд способів захисту прав кредитора, серед яких звернення стягнення шляхом виконавчого напису нотаріуса);

2) на кредитора покладається зобов'язання, яке на практиці не можливо реалізувати – обов'язок надати споживачу інформацію про вартість послуг третіх осіб (реєстратора, нотаріуса, страховика, оцінювача тощо). Банк чи інша фінансова установа не може заздалегідь розрахувати точну суму оплати їх послуг. Але в той самий час буде нести відповідальність за зміну суми оплати послуг третіх осіб;

3) у випадку, якщо сума, одержана від реалізації предмета іпотеки, не покриває вимоги кредитодавця, він не має права отримати суму, якої не вистачає, з іншого майна споживача - фізичної особи. У проекті не визначено, хто саме буде відповідати перед іпотекодержателем за зобов'язаннями іпотекодавця у частині боргу, яка залишиться невиплаченою після продажу предмету іпотеки. Це прямо суперечить статті 49 Закону України „Про іпотеку”, яка встановлює, що у разі, якщо сума, одержана від реалізації предмета іпотеки, не покриває вимоги іпотекодержателя, він має право отримати решту суми з іншого майна боржника у порядку, встановленому законом. Це також суперечить 591 ЦК України, відповідно до якого: „Якщо сума, одержана від реалізації предмета застави, не покриває вимоги заставодержателя, він має право отримати суму, якої не вистачає, з іншого майна боржника в порядку черговості відповідно до статті 112 цього Кодексу, якщо інше не встановлено договором або законом”.

Отже, дане положення проекту закону не тільки суперечить чинному законодавству, а також порушує основні засади цивільного законодавства такі, як справедливість, добросовісність та розумність.

4. Оскільки норми законопроекту входять у суперечність з ЦК України, суб'єкт законодавчої ініціативи зобов'язаний був виконати вимоги абзацу 3 частини другої статті 4 ЦК України.

Відповідно до вказаної норми, «якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подав до Верховної Ради України проект закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж цей Кодекс, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до Цивільного кодексу України.»

Однак такого законопроекту суб'єкт законодавчих ініціатив не подав. А це може бути перешкодою у розгляді законопроекту № 9593 Верховною Радою України.

### **Пропозиції до тексту законопроекту:**

#### **1. До частини другої статті 1:**

1) в абзаці 1 слова «та/або здійсненням підприємницької діяльності» замінити на слова «та/або здійснення господарської (у тому числі – підприємницької) діяльності. Це дозволить узгодити законопроект з нормами статті 55 ГК України, Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» тощо;

2) в абзаці 1 слова «Договором про споживчий кредит вважається також будь-який інший договір, який за своїм економічним змістом еквівалентний такому договору.» своєю невизначеністю сприятимуть створенню корупційних передумов з боку органів державної влади (у тому числі судів) при вирішенні конкретних питань віднесення/невіднесення конкретного договору до споживчого;

3) в абзаці 2 слід чітко прописати, чи підпадають норми статті 695 «Особливості оплати товару з розстроченням платежу» ЦК України. Так слова «формі відстроченої оплати» дозволяють підвести продаж товарів у розстрочку під дію законопроекту, а слова «, за винятком договорів про надання на постійній основі послуг чи поставку товарів одного виду, за якими споживач сплачує за такі товари чи послуги частинами протягом строку їх надання.» дозволяють вивести продаж товарів у розстрочку з-під дії законопроекту. Пункт 8 частини третьої статті 3 знову виводить продаж товарів з відстроченням оплати з-під дії законопроекту (при цьому не використовуючи термінологію ЦК України).

2. **Стаття 2** законопроекту не містить норм права, носить декларативний характер, а тому може бути прописана в преамбулі законопроекту.

3. **Пункт 7 статті 3** законопроекту доцільно узгодити з поняттям «заклад» за статтями 575 «Окремі види застав» ЦК України та розділом 4 «Заклад» Закону України «Про заставу». Має бути чітко зрозуміло, що саме ці норми інших

законів не регулюються законопроектом, при цьому предмет застави передається саме у «володіння» (як один з різновидів речового права), а не тільки на зберігання.

#### **4. До статті 4** законопроекту:

1) частина перша саме і вказує на наявність значної кількості нормативно-правових актів, які вже регулюють відносини по споживчому кредитуванню. Видається недоцільним прийняття окремого закону про споживче кредитування, а, виходячи з принципу «процесуальної економії» у нормо проектувальній техніці, внести певні зміни та доповнення до чинних нормативно-правових актів, оскільки кількість законів не тягне за собою покращення якості нормативного врегулювання правовідносин.

2) частина друга не містить жодних нових норм. Договірні відносини про споживчому кредитування (як і при будь-якому кредитуванні) потрапляють під регулювання ЦК України. Стаття 10 ЦК України вже містить правила застосування міжнародного законодавства.

5. **Стаття 5** законопроекту значною мірою дублює повноваження Національного банку України та Національної комісії з питань регулювання ринків фінансових послуг, прописані у Законах України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (у тому числі і статтю 6), «Про Національний банк України», «Про банки та банківську діяльність», «Про кредитні спілки».

6. **Стаття 6** законопроекту повинна містити чутку прив'язку до статті 634 «Договір приєднання» ЦК України або чітке зазначення, що Правила споживчого кредитування не роблять договір споживчого кредитування договором приєднання.

Сама наявність таких правил вже передбачена пунктом 2 частини третьої статті 7 «Умови початку діяльності», пунктом 6 частини першої статті 26 «Напрями нагляду» Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

За необхідності, текст статті 6 законопроекту можна включити пунктом 3-1 статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів».

#### **7. До статті 7** законопроекту:

1) частина перша значною мірою повторює частину другу статті 1 законопроекту щодо мети отримання кредиту;

2) частина друга за змістом повинна бути частиною статті 6, в відтак, на неї розповсюджуються пропозиції та зауваження до статті 6.

#### **8. До статті 8** законопроекту:

1) абзац 1 частини першої та частина друга не містить нових вимог. Право надання кредитів мають виключно фінансові установи, а за рахунок залучених коштів - виключно кредитні установи, за умови отримання відповідних ліцензій (див. статті 1 та 34 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»);

2) абзац 2 частини першої, за необхідності, повинен бути прописаний у Законі України «Про банки і банківську діяльність».

9. **Стаття 9** законопроекту містить норми щодо регулювання кредитних посередників, які можуть застосовуватися і до будь-яких кредитних відносин. У статті не міститься норм, які б стосувалися відносин саме споживчого кредитування. Не заперечуючи доцільності регулювання посередницьких відносин у кредитування, вважаємо за доцільне розмістити норми цієї статті у параграфі 1 глави 35 Господарського кодексу України (запровадивши публічно-правові механізми ліцензування та нагляду за діяльністю кредитних посередників взагалі).

10. **Стаття 10** законопроекту побудована по структурі статті 15 Закону України «Про захист прав споживачів». Пропонується внести уточнення, яке б просто розповсюдило дію норми статті 15 Закону України «Про захист прав споживачів» на відносини зі споживчого кредитування. Це було б логічним, враховуючи зміст статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів».

Якщо ж переробити статтю 10 законопроекту, розповсюдивши її дію на всі кредитні відносини (а не тільки споживче кредитування), ця стаття повинна міститися у розділі III Закону України «Про рекламу» після статті 24 «Реклама послуг, пов'язаних із залученням коштів населення».

11. **Стаття 11** є фактично розширеним варіантом діючої частини другої статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів». Виходячи з цього, пропонується внести зміни та доповнення до зазначеної статті чинного закону.

Така ж пропозиція стосується статті 13 законопроекту.

При цьому, статті 11 та 13 слід детально переробити, розділивши норми, які є важливими для всіх кредитних відносин (такі норми мають бути розміщені у ЦК України), та кредитні відносини, необхідні саме для споживчого кредитування (такі норми слід розмістити у статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів»).

12. До **статті 12** законопроекту:

1) норми щодо захисту публічних даних при споживчому кредитуванні вже містяться у частині третій статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів»;

2) інші норми щодо перевірки кредитоспроможності споживача доцільно розповсюдити на всі кредитні відносини, розмістивши їх окремою статтею 1056-2 у Цивільному кодексі України.

13. **Стаття 14** законопроекту є покращеною частиною четвертою статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів». Пропонується внести зміни до зазначеної статті чинного закону.

14. **Стаття 15** законопроекту повинна бути розміщена у параграфі 2 Глави 16 «Правочини» ЦК України з розповсюдженням на всі відносини з надання фінансових послуг.

15. **Стаття 16** законопроекту повинна бути розміщена окремою частиною статті 1055 «Форма кредитного договору» ЦК України. Крім того, основні положення щодо форми споживчого кредиту вже містяться у частини четвертій статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів».

16. **Стаття 17** законопроекту ускладнює саму процедуру укладення договору, причому, для обох сторін (фінансової установи та споживача). Якщо ж питання доцільності такої статті буде вирішено позитивно, її слід розмістити у ЦК України, так, щоб загальна норма (статті 638 ЦК України) та спеціальна норма щодо укладення доко гору споживчого кредитування містилися в одному нормативно-правовому акті, з особливостями статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів».

17. **Стаття 18** законопроекту передбачає право споживача на відмові від одержання споживчого кредиту. Таке право позичальника вже прописано у статті 1056 «Відмова від надання або одержання кредиту» ЦК України та деталізовано щодо споживчого кредиту у частинах шостій та сьомій статті 11 «Права споживача в разі придбання ним продукції у кредит» Закону України «Про захист прав споживачів».

18. Частина друга **статті 19** погіршує стан споживача порівняно з чинним законодавством, оскільки передбачається компенсація за дострокове повернення кредиту. Стаття 11 Закону України «Про захист прав споживачів» забороняє будь-які додаткові плати за таке повернення.

19. **Стаття 19 – 23** законопроекту видаються доцільними, але розмістити їх пропонується у параграфі 3 «Кредит» Глави 71 «Позика, Кредит. Банківський вклад» ЦК України.

20. **Стаття 25** термінологічно та по видам заходів впливу має бути узгоджені зі змістом глави 27 «Адміністративно-господарські санкції» ГК України.

21. Відсутня реальна відповідальність за порушення норм Закону. Норми про відповідальність дуже загальні без будь-якої деталізації.

### **Концептуальні пропозиції:**

1. Окремі статті (зокрема, статті 19 – 23 законопроекту) видаються доцільними, але розмістити їх пропонується у параграфі 3 «Кредит» Глави 71 «Позика, Кредит. Банківський вклад» ЦК України.

При цьому, доцільно застосувати за аналогією розміщення норм щодо кредиту та споживчого кредиту, як це зроблено щодо:

1) купівлі-продажу – параграф 1 глави 54 – регулює загальні положення про купівлю-продаж, а параграф 2 глави 54 – регулює роздрібну купівлю продаж з особливостями захисту прав споживачів;

2) найм (оренда) – параграф 1 Глави 58 – регулює загальні положення про оренду, а параграф 2 глави 58 – регулює особливості прокату з захистом прав споживачів;

3) підряд - параграф 1 глави 61 – регулює загальні положення про підряд, а параграф 2 глави 61 – регулює побутовий підряд з особливостями захисту прав споживачів.

Тобто, розмістити у параграфі 3 глави 71 норми про кредитний договір, а зразу за ними – спеціальні норми щодо споживчого кредитування (саме приватно-правові норми).

2. Певні норми законопроекту (публічно-правового характеру) доцільно розмістити у ГК України та Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».